

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ THE RELATIONSHIP BETWEEN LANGUAGE AND CULTURE IN ISAN INDIE COUNTRY SONGS

จุฬารัตน์ ชัยพิทักษ์*

Jurarat Chaiphithak

นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Ph.D. (Candidate) in Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University

บุญเลิศ วิวรรณ, วิลศักดิ์ กิ่งคำ

Boonlert Wiwan, Wilaisak Kingkham

อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Lecturer Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University

Corresponding Author E-mail: jurarat.c@rmutsb.ac.th

Received August 24, 2025; Revised November 20, 2025; Accepted November 20, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการศึกษาวิธีการใช้ภาษาและความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยรวบรวมเพลงจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทยูทูบ จำนวน 432 เพลง ตั้งแต่ พ.ศ. 2561-2565 ผลการศึกษา พบว่าวิธีการใช้ภาษาระดับคำมีความโดดเด่นคือ ภาษาไทยถิ่นอีสานที่ถ่ายทอดคุณค่าเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความนึกคิดของชาวอีสาน วิธีการใช้ภาษาวรรณศิลป์โดดเด่นในการใช้พยางค์ (ภาษิตอีสาน) ที่แฝงคติ เชื่อมโยงให้ผู้ฟังเข้าถึงสาระทางวัฒนธรรม

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม พบว่า วัฒนธรรมสาขามนุษยศาสตร์โดดเด่นด้านประเพณีแต่งงานและบายศรีสู่ขวัญ ส่วนฮีต 12 ได้แก่ บุญข้าวจี บุญบั้งไฟ บุญข้าวสาก ทอดกฐิน แสดงถึงความศรัทธาด้านพระพุทธศาสนาที่พบคำสอนเรื่องเบญจศีล การเวียนว่ายตายเกิด ด้านความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณ พญานาค สิ่งศักดิ์สิทธิ์และขวัญที่ยึดโยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติ สาขาศิลปะ ได้แก่ ด้านวรรณกรรมนิทานเรื่องผาแดงนางไอ่ ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ด้านศิลปะการแสดง ได้แก่ พิณแคนและวงดนตรีรูดแห่ที่ประยุกต์เข้าด้วยกัน และหมอลำ ด้านทัศนศิลป์ ได้แก่ พระธาตุ เถียงนา เขื่อนสาขาการช่างฝีมือ ได้แก่ การทอผ้าขึ้น การจักสานแหตาง และเครื่องปั้นดินเผาทั้งไหและครก สาขาคหกรรมศิลป์ ได้แก่ ด้านอาหารที่มักกล่าวถึงข้าวเหนียว อาหารจากธรรมชาติ และปลาแดก ด้านเครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ การแต่งกายสมัยนิยมในชีวิตประจำวันส่วนในเทศกาลและพิธีกรรมพผ้าขึ้น ด้านอาชีพ ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม การใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในบทเพลงแม้ว่าผู้ประพันธ์จะเขียนเพื่อตอบสนองความทันสมัยและลักษณะของสังคมออนไลน์ แต่ยังทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ผสมผสานวิถีชีวิต ภูมิปัญญาอันสะท้อนอัตลักษณ์อีสาน

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม, วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน, เพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้

Abstract

This article aimed to study the linguistic strategies and the relationship between language and culture in Isan indie country songs. This study utilized a qualitative research approach to collect 432 songs between 2018 and 2022 from the YouTube website. The results of the study showed that linguistic strategies at the word level are outstanding in Isan dialectal vocabulary, which conveys the cultural values, ways of life, and perspectives of Isan people. Literary linguistic strategies are notable through the use of *phaya* (Isan proverbs) that imply morals and connect listeners to cultural content.

The relationship between language and culture reveals that the culture of humanity is outstanding in weddings and Bai Sri Su Kwan traditions. The *Heet 12* traditions include the *Bun Khao Jee*, *Bun Bang Fai*, *Bun Khao Sak*, and *Thot Kathin* ceremonies, demonstrating faith in Buddhism, including the teachings of the Five Precepts, the cycle of rebirth, and beliefs in ghosts, *Kwan*, *Naga*, and sacred entities that are connected to the supernatural. In the arts domain, literary folktales include *Phadaeng Nang Ai* and *Kong Khao Noi Kha Mae*, while the performing arts include *phin*, *khaen*, applied *rot hae* music car, and *molam*. Visual arts elements include stupas, field huts, and traditional Isan houses, while craftsmanship includes the weaving of *sin* skirts, weaving of fishing nets and *daang*, and earthenware such as jars and mortars. Culinary art includes the commonly referenced food of sticky rice, natural food, and fermented fish, while clothing includes modern clothing in daily life and *sin* skirts in festivals and ceremonial contexts, as well as the occupational domain, including agricultural work and industrial labor. The Isan dialect in the songs shows that, although they were written by a composer to respond to modernity and the characteristics of online society, they also serve to convey a culture that combines the lifestyles and wisdom that reflect Isan identity.

Keywords: Relationship between language and culture, Isan culture, Isan indie country songs

บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือของการสื่อสาร ก่อให้เกิดความเข้าใจ และสื่อความหมายตรงกันระหว่างผู้สื่อสาร อีกทั้งเป็นสื่อกลางในการสืบทอดและเป็นหลักฐานของวัฒนธรรม ภาษาเป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่งเรียกว่าวัฒนธรรมทางวรรณกรรม (ประภาศรี สีหอำไพ, 2550) เพลงลูกทุ่งมีหน้าที่ทางสังคม กล่าวคือเพลงลูกทุ่งนั้นได้พัฒนาจากแนวเพลงตลาดหรือเพลงชีวิตอันหลากหลายลีลาและสาระที่สะท้อนชีวิตสะท้อนสังคม มีลักษณะที่สัมพันธ์กับท้องถิ่นพื้นบ้านอย่างโดดเด่น ด้วยเหตุที่การขยายตัว

ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมส่งผลกระทบต่อให้คนชนบทมีวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงมาสัมพันธ์กับเมืองมากขึ้น ทั้งต้องพึ่งพาด้านเศรษฐกิจ และเปิดรับวัฒนธรรมความทันสมัยจากเมืองมากขึ้น ทำให้ศิลปินชาวชนบท นำความเป็นท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงไทยสากลแนวใหม่และได้รับการตอบรับจากคนในสังคม ชนบทอย่างกว้างขวาง (ศิริพร กรอบทอง, 2547)

นอกจากนี้ ในช่วงเวลา 5 ปีที่ผ่านมา “เพลงลูกทุ่งอีสานอินดี้” กลายเป็นกระแสที่โด่งดัง ในวงการเพลงไทย เช่น ผู้สาวขาละ คูกอง คำแพง ห่อหมกฮวกไปฝากป่า บักแดงโม ทุกเพลงล้วนมี จำนวนผู้ติดตามจากสื่อสังคมออนไลน์ประเภทยูทูป (Youtube) เกิน 100 ล้านวิว และมีการทำซ้ำ ดัดแปลง และนำไปร้องในรายการประกวดจำนวนมาก กลุ่มศิลปินอีสานวัยหนุ่มสาวเติบโตมาในอีสาน ยุคใหม่ ทำให้หนุ่มสาวอีสานในชนบทเห็นวิถีชีวิตได้สองแบบคือชนบทและเมือง การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ผ่านโทรศัพท์ทำให้ศิลปินอีสานส่วนมากผลิตเพลงใช้ชีวิต การสลับสับเปลี่ยนวัฒนธรรมที่หลากหลาย และแตกต่างจากเพลงอีสานแบบเดิม (ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย, 2562) เพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ มีรูปแบบและลักษณะที่มาจากเปลี่ยนแปลงของสังคม เครือข่ายสังคมออนไลน์ และสื่อต่าง ๆ เพลง ลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้จึงมีลักษณะของการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีแบบผสมผสานระหว่างเครื่อง ดนตรีพื้นบ้านอีสานอย่างพิณ แคน โหวต หรือโปงลางกับเครื่องดนตรีสากล โดยเนื้อเพลงประกอบด้วย คำภาษาไทยถิ่นอีสานและคำภาษาไทยมาตรฐาน อีกทั้งปรากฏคำที่มาจากภาษาอังกฤษตามความนิยม ของผู้คนในสังคมปัจจุบันที่ผู้รับสารสามารถเข้าถึงสิ่งที่ตนเองสนใจได้อย่างรวดเร็ว ผู้ผลิตสื่อทำการผลิต ซ้ำซึ่งส่งผลและมีอิทธิพลต่อผู้รับชมรับฟังสื่อดังกล่าว โดยเฉพาะเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่สะดวกและ เข้าถึงได้ง่าย มีความอิสระและเปิดกว้างทั้งในมุมมองของผู้ส่งสารและผู้รับสาร

นักวิชาการได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง เช่น งานวิจัยของรัฐธรรมนูญ จุฑาพานิช (2547) ที่ศึกษาเรื่องเพลงลูกทุ่งที่ได้รับความนิยมระหว่างปี พ.ศ. 2544-2545 : การศึกษาเนื้อหา ภาษา และ ภาพสะท้อนสังคม ด้านเนื้อหาพบ 7 เรื่อง ได้แก่ ความรักลักษณะต่าง ๆ อาชีพการงานของชาวชนบท ในกรุงเทพฯ อิทธิพลของอำนาจเงิน เรื่องชวนฆ่าขัน การให้กำลังใจในชีวิต วรรณคดีเก่า และสื่อ ความหมายหลายนัย ด้านการใช้ภาษาพบ 11 ประเภท ได้แก่ ภาษาปาก คำภาษาถิ่น คำสแลง คำภาษาต่างประเทศ คำซ้ำ คำซ้อน การใช้ภาษาวรรณศิลป์ การใช้สำนวน การใช้คำร่วมสมัย ด้านภาพ สะท้อนสังคมพบ 5 ด้าน ได้แก่ ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชนบทด้านต่าง ๆ ทศนคติเรื่องความรักของผู้หญิง ผู้ชายยุคปัจจุบัน การเป็นเมืองท่องเที่ยวของประเทศไทย ปัญหาความเสื่อมทรามของสังคมไทย และวิวัฒนาการทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งงานวิจัยนี้สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยได้

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัย พบว่า ยังไม่มีการศึกษาที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับ วัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ โดยเฉพาะในบริบทสังคมอีสานร่วมสมัยภายใต้ การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทยูทูป (Youtube) ตั้งแต่ พ.ศ. 2561-2565 ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพฤติกรรมการใช้ภาษา รวมทั้งวัฒนธรรมภายใต้การนำเสนอ วัฒนธรรมอีสานที่มีความร่วมสมัย บทบาทของภาษาไทยถิ่นอีสานต่อการพัฒนาภาษาในเพลงลูกทุ่ง อีสานประเภทอินดี้ซึ่งเป็นผลของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการผลิตซ้ำ ผู้ฟังเกิดการรับสารแบบซ้ำ ๆ สิ่งเหล่านี้จึงนับว่ามีความจำเป็นในการศึกษาประเด็นดังกล่าวนี้อย่างครอบคลุม เพื่อศึกษา การเปลี่ยนแปลงของภาษาและวัฒนธรรมอีสานในยุคดิจิทัลได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอื่นดี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอื่นดี

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับกลวิธีการใช้ภาษาและความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม ดังนี้

กลวิธีการใช้ภาษาระดับคำ หมายถึง วิธีการใช้คำศัพท์ในการสื่อความหมายเพื่อสร้างความชัดเจน ทั้งการเลือกใช้คำที่เหมาะสม (สุทิน วรรณบวร, 2560) อันประกอบด้วย การใช้คำภาษาไทยถิ่นอีสาน การใช้คำซ้ำ การใช้คำซ้อน การใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษ และการใช้คำภาษาปาก เพื่อให้บทเพลงมีลักษณะการเรียบเรียงคำที่เหมาะสมและชัดเจน ส่วนกลวิธีการใช้ภาษาวรรณศิลป์ หมายถึง ศิลปะในการใช้ภาษาอันเกิดจากการเรียบเรียงถ้อยคำ โดยการเลือกใช้ถ้อยคำ สำนวน โวหารที่มีความไพเราะงดงาม สละสลวยตามแบบวิธีของภาษา เพื่อมุ่งการสื่อความหมายและอารมณ์สะเทือนใจให้เกิดแก่ผู้อ่านผู้ฟัง (สมเกียรติ รักษมณี, 2551) อันประกอบด้วยการใช้ฉันทลักษณ์หรือภาษิตอีสาน การใช้ภาพพจน์ และการพรรณนา

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) วัฒนธรรมมี 4 ลักษณะคือ 1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้ 2. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่สืบทอดกันมา 3. วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตหรือแบบของการดำรงชีวิต 4. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่คงที่ วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (สุวรรณ ดั่งทีชะรักษ์, 2552) ส่วนวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน คณะจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2551) กล่าวว่า ภาควิชาอีสานมีพื้นที่กว้างใหญ่มีประชากรมากกว่าทุกภาคและมีหลายเผ่าพันธุ์ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นตัวแปรสำคัญให้เกิดวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมาก

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม นักวิชาการกล่าวเกี่ยวกับภาษากับวัฒนธรรมว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังที่สุวรรณ ดั่งทีชะรักษ์ (2552) กล่าวว่า ภาษาและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด ส่วนดิฐ ศรีนราวัฒน์ (2558) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมนี้มีความสัมพันธ์กันใน 2 ลักษณะใหญ่คือ ลักษณะแรก ภาษาเป็นอิทธิพลเหนือความคิด (thought) หรือโลกทัศน์ (world view) ของมนุษย์ ลักษณะที่สองคือ วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษา โดยเห็นได้ว่าลักษณะภาษาที่ใช้นั้นสะท้อนให้เห็นระบบความเชื่อ ค่านิยม และวิถีดำเนินชีวิตของผู้พูดตามความสัมพันธ์แบบที่สองนี้ วัฒนธรรมไม่ได้เป็นตัวกำหนดภาษา เพียงแต่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษา ส่วน Kramsch C (1998) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมว่า ภาษาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตในสังคม เมื่อนำภาษาไปใช้ในบริบทของการสื่อสารจะถูกผูกมัดกับวัฒนธรรมในรูปแบบที่หลากหลายและซับซ้อน ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมจัดเป็น 3 ประเภทคือ 1. ภาษาแสดงความเป็นจริงทางวัฒนธรรม 2. ภาษาสื่อถึงความเป็นจริงทางวัฒนธรรม 3. ภาษาเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นจริงทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ พระอุดมธีรคุณ (2563) กล่าวว่า ภาษาสะท้อนวัฒนธรรมสามารถสังเกตได้จากความสัมพันธ์ดังนี้ 1. ภาษาสะท้อนความคิดและทัศนคติของผู้พูด 2. ภาษา

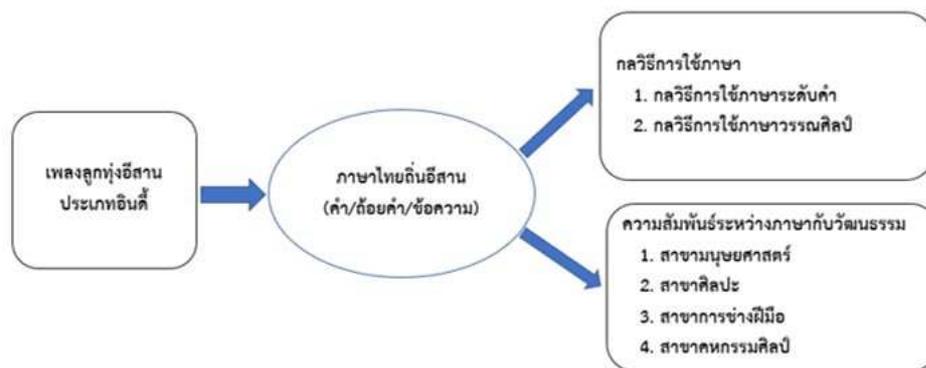

สะท้อนพฤติกรรมการศึกษาทางสังคม 3. ภาษาสะท้อนสถานภาพของคนในสังคม 4. ภาษาสะท้อนถิ่นที่อยู่อาศัย เรียกว่า สำเนียง 5. ภาษาสะท้อนค่านิยมในสังคม ภาษากับวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันอย่างแยกกันไม่ออก ภาษาเปลี่ยนแปลงตามวัฒนธรรมและค่านิยมของคนในสังคม ภาษาเป็นเสมือนกระจกซึ่งทำหน้าที่สะท้อนวัฒนธรรมและความคิด ทำให้ทราบระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีดำเนินชีวิตของกลุ่มชนได้

จากการตรวจเอกสารดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพบแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมในบทเพลงจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเนื้อหา กลวิธีการใช้ภาษาที่นำเสนอเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ในโลกออนไลน์

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยประยุกต์กรอบแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการใช้ภาษาของวิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2560) บรรจบ พันธุมธา (2555) เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์ (2554) จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ (2555) จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และบาหยัน อิมสำราญ (2556) คณะกรรมการสารานุกรมไทยภาคอีสาน (2542) ดวงใจ ไทยอุบล (2549) และสุจริต เพียรชอบ (2540) และกรอบแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมของ Kramsch C (1998) กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2561) บุญยงค์ เกศเทศ (2551) จารุบุตร เรื่องสุวรรณ (2549) ประชิต สกุนะพัฒน์ และอุดม เขยกิจวงศ์ (2548) และสวิง บุญเจิม (2536) โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมสาขามนุษยศาสตร์ สาขาศิลปะ สาขาการช่างฝีมือ และสาขาคหกรรมศิลป์ จากการประยุกต์กรอบแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยได้นำไปวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ ในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับกลวิธีการใช้ภาษา วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม เพลงลูกทุ่งอีสาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นประชากรประเภทสื่อสารสนเทศ และกลุ่มตัวอย่างประเภทสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ดังต่อไปนี้

2.1 ประชากร คือสื่อสารสนเทศที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เพลงลูกทุ่งอินดี้อีสานที่มีจำนวนผู้รับชม 1 ล้านวิวขึ้นไปที่น่าเสนอในเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทยูทูป (Youtube) ตั้งแต่ พ.ศ. 2561-2565 รวมระยะเวลา 5 ปี ซึ่งมีจำนวน 3,617 เพลง

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด 3,617 เพลง ซึ่งผู้วิจัยตรวจสอบบทเพลงที่น่าเสนอซ้ำแล้วตัดบทเพลงนั้นออกไป แล้วสืบค้นเนื้อเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ที่มีจำนวนผู้รับชม 1 ล้านวิวขึ้นไปจากเว็บไซต์ต่าง ๆ เช่น www.youtube.com, www.meemodel.com, www.siamzone.com เป็นต้น และตรวจสอบบทเพลงที่มีเนื้อเพลงเป็นภาษาไทยมาตรฐานมากกว่าร้อยละ 50 ของเนื้อเพลงทั้งหมดออก จึงกำหนดให้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีจำนวน 432 เพลง

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาการใช้ภาษาในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ ได้แก่ การใช้ภาษาระดับคำ ตัวอย่างการใช้คำภาษาไทยถิ่นอีสานประเภทคำเรียกญาติที่ปรากฏในเพลงโควิดกะยาน คนอยู่บ้านกะอยากกอด ศิลปิน : กระต่าย พรรณนิภา คำร้อง : ไพบูลย์ แสงเดือน ดังข้อความ “กะอยากไปหาหละเนาะ กะอยากไปกอด หละหนอ ฮู้บคนอยู่ไกลมันเหงา บัก้าออกไปไส เปิดมือถือเบิ่งข้าว ติดตามสถานการณ์ อยากคืนเมื่อบ้าน อยากไปกอดแม่ คำคิงให้แหง อีพอหล่ายาน แต่ทางการเพิ่นให้กักโต บให้เดินทาง” จากตัวอย่างพบลักษณะการใช้คำภาษาไทยถิ่นอีสานประเภทคำเรียกญาติ คือคำว่าอีพอ ซึ่งประกอบด้วยคำว่าอีและคำว่าพอ โดยคำว่าอีเป็นคำนำหน้าประกอบคำเรียกญาติคือคำว่าพอ ซึ่งหมายถึง ชายผู้ยังบุตรให้เกิดชายผู้ให้กำเนิด ผู้ชาย (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า, 2515) ดังนั้นคำว่าอีพอจึงเป็นลักษณะการเรียกของภาษาไทยถิ่นอีสานซึ่งเรียกบุพการีด้วยความรักและความใกล้ชิด ส่วนการใช้ภาษาวรรณศิลป์ ตัวอย่างการใช้พญาหรือภาษิตอีสานที่ปรากฏในเพลงฮ่ายกวอดหนี ศิลปิน : มินท์ ศิริลักษณ์ x เฟิร์น กัญญารัตน์ คำร้อง : นุคิด อนุชา ดังข้อความ “ฮ่ายกวอดหนี สุขซีให้กวดไล่ ให้เจ้าฮักแพงกันหลาย ๆ ให้เป็นตายายน้อยคู่แก้ว ให้เจ้าได้พ้อฮักแท้” จากตัวอย่างพบลักษณะการใช้พญาหรือภาษิตอีสานประเภทพญาบาทเดียว ดังข้อความฮ่ายกวอดหนี สุขซีให้กวดไล่ หมายถึง การปล่อยให้สิ่งไม่ดีหรือความทุกข์ยากหลีกเลี่ยงไป ให้มีแต่ความสุข เป็นการพูดในเชิงเปรียบเทียบที่แสดงถึงความปรารถนาดี ให้มีแต่ความสุขและความเจริญรุ่งเรืองแก่ผู้อื่น การใช้พญาหรือภาษิตอีสานประเภทพญาบาทเดียว ในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้เป็นการสอดแทรกแนวคิดทำให้เพลงมีความหมายที่ชัดเจนที่ปรากฏในวัฒนธรรมด้านประเพณีบายศรีสู่ขวัญหรือประเพณีแต่งงาน

หลังจากนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ ตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมสาขามนุษยศาสตร์ด้านประเพณีที่ปรากฏในเพลงวันเกิดน้อง มื้อดองเขา ศิลปิน : นะนุ่น คำร้อง : ตาร์คน บ.ดอน ดังข้อความ “เพชบุ๊กมันฟองปีกลาย ว่าอ้ายเคยซื้อของขวัญมอบให้ แต่ปีนี้สถานการณ์มันเปลี่ยนไปแสง เมื่ออ้ายโพสต์การ์ดงานแต่ง มื้อแลงสิม งานกินดอง เพื่อนฝูงพ่อแม่พี่น้องไปเมนต์ยินดี

แต่น้องนี้ตีมันลิซาจิตใจ” จากตัวอย่างพบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมด้านประเพณี ส่วนบุคคลหรือประเพณีชีวิต นั่นคือ ประเพณีแต่งงาน ดังคำว่างานกินดอง ซึ่งเป็นการกล่าวถึงประเพณีแต่งงาน ชาวอีสานเรียกงานแต่งงานว่างานกินดองหรืองานดอง โดยคำว่างานกินดอง หมายถึง การกินเลี้ยงเพื่อฉลองการเกี่ยวดองเป็นครอบครัวเดียวกัน (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2561)

ขั้นตอนที่ 4 การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ ร่วมกับแผนภาพแสดงข้อมูลประกอบเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 หลังจากนั้นสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ การนำเสนอผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ้างอิงถ้อยคำ ไม่ว่าจะเป็นชื่อศิลปิน ชื่อผู้ประพันธ์เพลง ชื่อเพลง และเนื้อเพลงอาจพบว่าการเขียนไม่ตรงตามหลักเกณฑ์ของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ผู้วิจัยจึงยึดหลักการเขียนตามชื่อผู้ประพันธ์เพลงกำหนดเพื่อคงไว้ซึ่งรูปแบบการใช้ภาษาของผู้ประพันธ์เพลง

จริยธรรมการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาซึ่งศึกษาคำและข้อความจากเอกสารที่เผยแพร่สู่สาธารณะแล้ว ผู้วิจัยมิได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากอาสาสมัครหรือกลุ่มตัวอย่างโดยตรง ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงไม่เข้าข่ายการวิจัยในมนุษย์ตามเกณฑ์การพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของสถาบัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดถือหลักจริยธรรมการวิจัยทางภาษา โดยให้ความสำคัญกับการเคารพลิขสิทธิ์ การอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างถูกต้องครบถ้วน และการนำเสนอผลการวิจัยโดยไม่บิดเบือนเนื้อหาและบริบทของข้อความต้นฉบับ

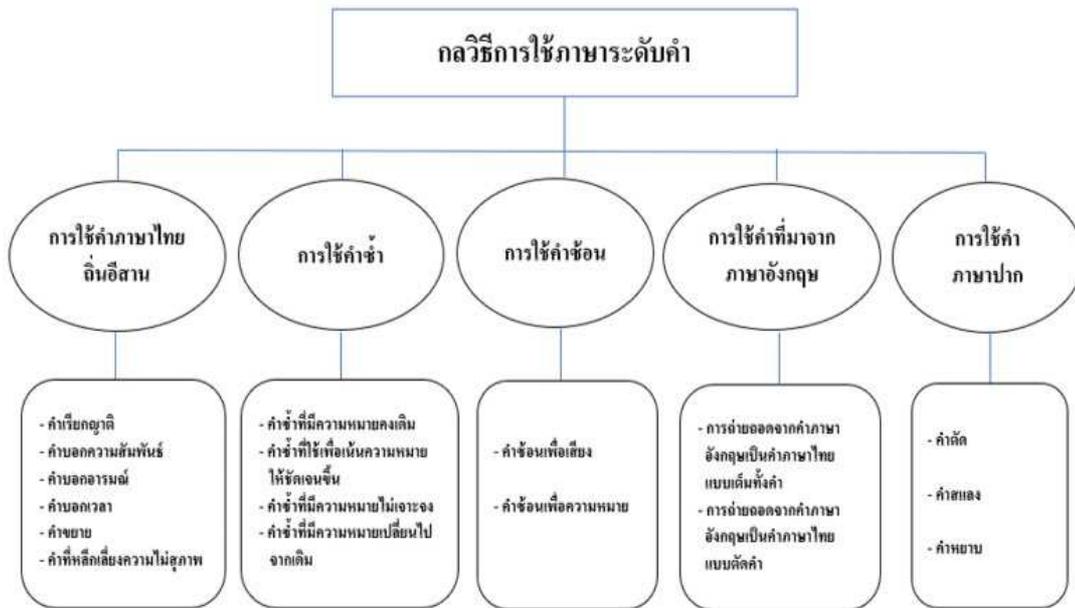
ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า กลวิธีการใช้ภาษาในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ ประกอบด้วย กลวิธีการใช้ภาษาระดับคำ และกลวิธีการใช้ภาษาวรรณศิลป์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลวิธีการใช้ภาษาระดับคำ ได้แก่ 1.1 การใช้คำภาษาไทยถิ่นอีสาน พบการใช้คำเรียกญาติ มักเป็นคำเรียกบุคคลในครอบครัว ได้แก่ บุพการีและลูก รวมถึงผู้ชายที่อายุน้อยกว่าพ่อซึ่งเป็นบุคคลที่นับถือเสมือนญาติ เช่น อีพ่อ ลูกชายหล่า อีแม่ อ่าว คำบอกความสัมพันธ์มักเป็นคำเรียกคนรักทั้งที่เป็นบุรุษและสตรี พร้อมทั้งบุคคลใกล้ชิดสนิทสนมกัน เช่น คำแพง อ้าย หล่าคำนาง เสี่ยว คู่คอง คำบอกอารมณ์มักเป็นคำบอกอารมณ์เชิงลบมากกว่าเชิงบวก เช่น ม่วน ฮัก อุกอ้ง ออนซอน หนหวย สุน คำบอกเวลามักเป็นคำบอกเวลาเช้าและเวลาเย็น เช่น เช้านี้ ซอดแจ้ง แลงเช้า มือแลง คำขยายมักเป็นคำวิเศษณ์เพื่อเพิ่มความหมายให้ชัดเจน เช่น มุนอัยปุ้ย มิดซีลี ชาวจุนพูน กองจุนพูน มิดจ้อย และคำที่หลีกเลี่ยงความไม่สุภาพมักเป็นคำที่หลีกเลี่ยงคำต่ำ คำหยาบโลน และคำที่สื่อความหมายทางเพศ เช่น สลัดผัก หมกฮวก นาท่งน้อย 1.2 การใช้คำซ้ำ พบคำซ้ำที่มีความหมายคงเดิม เช่น บ่ ๆ ชื่อ ๆ ชั่ว ๆ เด้อ ๆ คำซ้ำที่เน้นความหมายให้ชัดเจน เช่น คัก ๆ หวีน ๆ หน้า ๆ จ้อ ๆ อิน ๆ คำซ้ำที่มีความหมายไม่เจาะจง เช่น แลง ๆ เท็ง ๆ และคำซ้ำที่มีความหมายเปลี่ยนไปจากเดิม เช่น แปน ๆ 1.3 การใช้คำซ้อน พบคำซ้อนเพื่อความหมาย เช่น จอบซอมแนมเบ็ง เพฮ่าง บ้าปวง เบ็งแงง และคำซ้อนเพื่อเสียง เช่น โสงโหลงแสงเหลง เซชกเซช่าย หยับหย่างหย่าย 1.4 การใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษ พบคำที่มาจาก

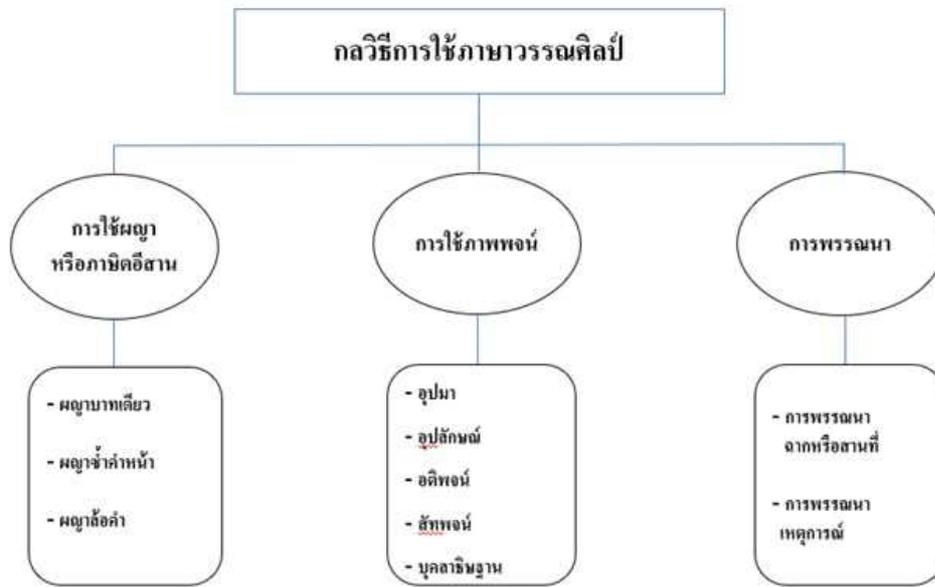
ภาษาอังกฤษที่มีลักษณะการถ่ายถอดเป็นคำภาษาไทยแบบเต็มทั้งคำ เช่น โควิด โทมัสไลน์ ยีนลีวาย เฟซบุ๊ก โคฟเวอร์ และคำที่มาจากภาษาอังกฤษที่มีลักษณะการถ่ายถอดเป็นคำภาษาไทยแบบตัดคำ เช่น มอไซค์ เฟซ เมม 1.5 การใช้คำภาษาปาก พบคำตัด เช่น โลงบาล (โรงพยาบาล) ปุก (กระปุก) ดิบ (กระต๊อบ) คำสแลง เช่น ฟินคัก แซ่บ บ่อิน และคำหยาบ เช่น ส่นตีน สีแตก บักฮู้ซี้ ส่อล่อ โดยผลการวิจัยกลวิธีการใช้ภาษาระดับคำในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้สามารถแสดงได้ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แสดงกลวิธีการใช้ภาษาระดับคำในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้

จากแผนภาพที่ 2 แสดงให้เห็นถึงกลวิธีการใช้ภาษาระดับคำที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ว่าประกอบด้วยคำภาษาไทยถิ่นอีสาน คำซ้ำ คำซ้อน คำภาษาปาก รวมทั้งคำภาษาอังกฤษที่นำมาปรับใช้ร่วมกับภาษาไทยถิ่นอีสานที่แสดงถึงความร่วมสมัยในบริบทของสังคมยุคดิจิทัล

2. กลวิธีการใช้ภาษาวรรณศิลป์ ได้แก่ 2.1 การใช้ผญาหรือภาษิตอีสาน พบ 3 ประเภทคือ ผญาบาทเดียว ผญาซ้ำคำหน้าและผญาล้อคำ โดยมีเนื้อหาเรื่องความรัก การอวยพร การประชดและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ 2.2 การใช้ภาพพจน์ พบ 5 ประเภทคือ อุปมาซึ่งเป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นนามธรรมกับรูปธรรม อุปลักษณ์ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับรูปธรรม อติพจน์ซึ่งเป็นการกล่าวเกินจริงเรื่องจิตใจ ธรรมชาติ ร่างกาย การรอคอยแม้ไม่มีลมหายใจ ความรักที่มากยิ่งขึ้นกว่าเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่และความรุนแรงของปรากฏการณ์ธรรมชาติ สัทพจน์ซึ่งเป็นการเลียนเสียงเครื่องดนตรีอีสานและเสียงหัวใจเต้น และบุคลาธิษฐานซึ่งเป็นการสร้างหัวใจและดวงตาให้มีชีวิตชีวาอย่างมนุษย์ 2.3 การพรรณนา พบ 2 ประเภทคือ การพรรณนาฉากหรือสถานที่ในชนบททั้งสถานที่ส่วนตัวคือทุ่งนาและบ้าน สถานที่ส่วนรวมคือโรงเรียน สถานที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างวัด และฉากหรือสถานที่ในเมือง ได้แก่ เมืองหลวง คือกรุงเทพมหานคร ส่วนการพรรณนาเหตุการณ์แสดงถึงภาพชีวิตประจำวัน โดยผลการวิจัยกลวิธีการใช้ภาษาระดับคำในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้สามารถแสดงได้ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 แสดงกลวิธีการใช้ภาษาวรรณศิลป์ในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้

จากแผนภาพที่ 3 แสดงให้เห็นถึงกลวิธีการใช้ภาษาวรรณศิลป์ในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ว่าปรากฏการใช้ผญาหรือภาษิตอีสาน การเปรียบเทียบเปรียบเทียบเปรยในการใช้ภาพพจน์ลักษณะต่าง ๆ รวมถึงการพรรณนาฉากหรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของชาวอีสานอันแสดงให้เห็นลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมอีสานผ่านถ้อยคำภาษาอย่างมีศิลปะ

จากผลการวิจัยกลวิธีการใช้ภาษาทั้งกลวิธีการใช้ภาษาระดับคำและกลวิธีการใช้ภาษาวรรณศิลป์เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมทั้ง 4 สาขาที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมสาขามนุษยศาสตร์ สาขาศิลปะ สาขาการช่างฝีมือ และสาขาคหกรรมศิลป์ ดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมสาขามนุษยศาสตร์ในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ ผู้วิจัย พบว่า สามารถจัดหมวดหมู่ได้ 3 ด้าน ได้แก่ 1.1 ด้านประเพณี พบประเพณีส่วนบุคคลหรือประเพณีชีวิต ได้แก่ ประเพณีแต่งงานและบายศรีสู่ขวัญ และประเพณีสังคัมหรือฮีด 12 ได้แก่ ประเพณีบุญข้าวจี บุญบังไฟ บุญข้าวสาก และทอดกฐิน โดยใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมด้านประเพณีที่แสดงอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมอีสาน 1.2 ด้านพระพุทธศาสนา พบหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ได้แก่ คำสอนเรื่องเบญจศีลและการเวียนว่ายตายเกิดทั้งการเกิดในชาตินี้ ชาติหน้าหรืออีกร้อยชาติซึ่งมีรากฐานจากพระพุทธศาสนาที่ปรากฏผ่านถ้อยคำและบริบทของเนื้อเพลง 1.3 ด้านความเชื่อ พบความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณ ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ภูตผีทั่วไป และผีที่อยู่ในป่าช้า ส่วนความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ นาคหรือพญานาค สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่บนฟ้าและบนผืนดิน และความเชื่อเรื่องขวัญ ได้แก่ การเรียกขวัญทั้งในประเพณีแต่งงานและบายศรีสู่ขวัญทั่วไป

2. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมสาขาศิลปะในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ ผู้วิจัยพบว่า สามารถจัดหมวดหมู่ได้ 3 ด้าน ได้แก่ 2.1 ด้านวรรณกรรม พบวรรณกรรมนิทาน ได้แก่ นิทานก้อมหรือนิทานขนาดสั้นตำนานก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ซึ่งแฝงคติเตือนใจเรื่องความกตัญญู และนิทานพื้นบ้านเรื่องผาแดงนางไอ่ซึ่งสะท้อนความรักต้องห้ามระหว่างมนุษย์กับพญานาคและตำนานหนองหานที่จังหวัดอุดรธานีเป็นการถ่ายทอดภาษาผ่านเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในบริบทความศรัทธาของชาวอีสาน 2.2 ด้านศิลปะการแสดง พบดนตรีและเพลงร้อง ได้แก่ พิณ แคน รถม้า การดัดแปลงเครื่องคร่ำเป็นเครื่องดนตรีซึ่งสะท้อนการแสดงดนตรีสมัยใหม่ที่ประยุกต์กับเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานอย่างพิณและแคนที่เป็นอัตลักษณ์อีสาน อีกทั้ง พบศิลปะการแสดงหมอลำซึ่งประกอบด้วย การขับร้อง การรำ และการแสดงประกอบเรื่องราวเกี่ยวกับภาคอีสาน 2.3 ด้านทัศนศิลป์ พบสถาปัตยกรรม ได้แก่ พระธาตุใหญ่ เถียงนา เฮือน เล้า ล้วนแสดงถึงความสำคัญของภาษาไทยถิ่นอีสานในการสื่อสารและเชื่อมโยงศิลปะทุกแขนง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมสาขาการช่างฝีมือในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ ผู้วิจัยพบว่า สามารถจัดหมวดหมู่ได้ 3 ด้าน ได้แก่ 3.1 ด้านการทอผ้า พบการทอผ้าถุง (ซิ่น) ซึ่งเป็นคำเรียกผ้าถุงของสตรีชาวอีสาน แสดงถึงความรู้ความสามารถ ภูมิปัญญา และการสร้างสรรค์ลวดลายผ้า 3.2 ด้านการจักสาน พบการจักสานแห ดาง ไช และก่องข้าวน้อย ซึ่งถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินชีวิตประจำวันในท้องถิ่นอีสาน 3.3 ด้านเครื่องปั้นดินเผาพบเครื่องปั้นดินเผาประเภทไหและครกซึ่งเป็นภาชนะที่จำเป็นในชีวิตประจำวันอันสะท้อนวิถีชีวิตชาวอีสาน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมสาขาคหกรรมศิลป์ในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ ผู้วิจัยพบว่า สามารถจัดหมวดหมู่เป็น 3 ด้าน ได้แก่ 4.1 ด้านอาหาร พบอาหารประเภทข้าวและอาหารที่ทำจากข้าว เช่น ข้าวจีทาไข่ ข้าวน้อยพายเกลือ ข้าวใหม่ ข้าวโนดก ส่วนอาหารตามฤดูกาล เช่น จีบักหอยเชอรี่ อ่อมเขียดไม้ แกงเห็ดเผาะ หมกฮวก ด้านอาหารที่มีรสชาติขม นำ เฝ็ดตาม เปรี้ยว และฝาดตามธรรมชาติ เช่น ส้มขี้มะม่วง (มะม่วง) และอาหารหมักดอง เช่น ปลาแดก (ปลาร้า) ซึ่งไม่เน้นการปรุงแต่งแต่ยังคงรสชาติให้ใกล้เคียงเดิมมากที่สุดโดยคำนึงถึงการรับประทานอาหารตามฤดูกาล 4.2 ด้านเครื่องนุ่งห่ม พบเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวัน เช่น ซ่ง (กางเกง) ยืนลีวาย เสื้อสายเดี่ยว ซึ่งเป็นการแต่งกายของชาวอีสานที่ปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมสมัยนิยมและเครื่องนุ่งห่มในเทศกาลและพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ซิ่น (ผ้าถุง) ที่ยังคงอนุรักษ์ไว้ 4.3 ด้านอาชีพ พบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การเลี้ยงสัตว์ การทำนาทำไร่ การเผาถ่านในสังคมชนบทที่ถิ่นฐานบ้านเกิด และอาชีพอุตสาหกรรมคือการทำงานโรงงาน การใช้แรงงานในสังคมเมืองโดยจากบ้านเกิดเมืองนอนไปอยู่ตามเมืองใหญ่โดยเฉพาะเมืองหลวง โดยผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้สามารถแสดงได้ดังแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้

จากแผนภาพที่ 4 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ ซึ่งผู้ประพันธ์เพลงได้ถ่ายทอดบทเพลงผ่านวัฒนธรรมทั้ง 4 สาขาที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ อันเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวอีสาน กลวิธีการใช้ภาษาระดับคำและกลวิธีการใช้ภาษาวรรณศิลป์ทำให้เกิดการยอมรับวัฒนธรรมสมัยใหม่ผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมตามจารีตประเพณีอีสาน

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า กลวิธีการใช้ภาษาระดับคำในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้คือ การใช้คำภาษาไทยถิ่นอีสานเพื่อรักษาและถ่ายทอดมรดกทางภาษาที่มีคุณค่าทั้งเชิงวัฒนธรรมและอารมณ์ สะท้อนวิถีชีวิต ความคิด และความรู้สึกของชาวอีสานอย่างลึกซึ้ง ส่วนกลวิธีการใช้ภาษาวรรณศิลป์ในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้มีความโดดเด่นในการใช้พยางค์หรือภาษาถิ่นอีสานที่มีจังหวะคล้องจอง การซ้ำคำ และการเล่นเสียง ทำให้บทเพลงไพเราะและสื่ออารมณ์ได้ลึกซึ้ง ทั้งยังแฝงคติสอนใจเรื่องความรัก ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความเสียสละแสดงให้เห็นภูมิปัญญาและอัตลักษณ์อีสานได้ชัดเจน และการเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับบทเพลงให้ผู้ฟังเข้าถึงสาระทางวัฒนธรรมได้ ซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยของสิริชญา คอนกรีต (2560) ที่ศึกษากลวิธีทางภาษาในเพลงลูกทุ่งเพื่อสื่อสารอัตลักษณ์และการเมืองเชิงวัฒนธรรมของคนอีสานพลัดถิ่น ซึ่งพบศิลปะของการใช้ภาษาทั้งการใช้ถ้อยคำและการใช้ภาพพจน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ พบวัฒนธรรมสาขามนุษยศาสตร์ที่โดดเด่นด้านประเพณีส่วนบุคคลหรือประเพณีชีวิต เช่น ประเพณีแต่งงานและบายศรีสู่ขวัญที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนผ่านของช่วงชีวิตบุคคล อีกทั้งพบประเพณีสังคมหรือฮีต 12 เช่น บุญข้าวจี่ บุญบั้งไฟ บุญข้าวสาก และทอดกฐิน ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ความศรัทธาและความเชื่อที่มีรากฐานจากพระพุทธศาสนาที่สะท้อนโลกทัศน์ชาวอีสาน ส่วนวัฒนธรรม

ด้านพระพุทธศาสนาพบคำสอน ได้แก่ เบญจศีลและการเวียนว่ายตายเกิด และวัฒนธรรมด้านความเชื่อ พบเรื่องภูตผีวิญญาน นาคหรือพญานาค สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่บนฟ้าและผืนดิน ตลอดจนความเชื่อเรื่องขวัญผ่านการเรียกขวัญตามวิถีการดำเนินชีวิตซึ่งยึดโยงระหว่างโลกแห่งธรรมชาติกับสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างแนบแน่น

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมสาขาศิลปะสะท้อนผ่านวรรณกรรมนิทาน เช่น นิทานและตำนานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ที่สอนเรื่องความกตัญญูและโทษของการมาตุฆาต นิทานพื้นบ้านเรื่องผาแดงนางไอ่ที่เล่าความรักต้องห้ามและศรัทธาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติและตำนานหนองหานที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องบันทึกประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านศิลปะการแสดงปรากฏทั้งดนตรีและเพลงร้อง โดยเฉพาะวงดนตรีธำมรงค์ที่สะท้อนความคิดสร้างสรรค์และการปรับตัวของศิลปินอีสาน ขณะที่ดนตรีพื้นบ้านอย่างแคนและพิณยังถูกประยุกต์ร่วมกับเครื่องดนตรีสมัยใหม่ ส่วนหมอลำในฐานะศิลปะการแสดงสำคัญยังคงใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานถ่ายทอดอารมณ์และความเชื่ออย่างลึกซึ้ง ด้านทัศนศิลป์สะท้อนผ่านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เช่น พระธาตุ เถียงนา เขื่อน ล้วนสะท้อนวิถีชีวิตอีสาน ซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยของนิศานาจ โสภภาพ และไวคุณฐ์ ครอบยุทธ์ (2566) ที่ศึกษาเรื่องเพลงลูกทุ่งอีสาน: ภาพตัวแทนสังคมวัฒนธรรมและกลวิธีการใช้ภาษา ซึ่งมีข้อค้นพบเกี่ยวกับภาพตัวแทนสังคมวัฒนธรรม 5 ด้านคือ ด้านครอบครัว ด้านอาชีพ ด้านศาสนาและความเชื่อ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และด้านค่านิยม

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมสาขาศิลปะการช่างฝีมือ พบว่า ภาษาไทยถิ่นอีสานในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ทำหน้าที่ทั้งด้านการสื่อสารและด้านสัญลักษณ์ (Symbolic Function) ที่สะท้อนคุณค่าของงานหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ชิ้น แห่ ดาว ไท และครก ซึ่งแสดงภูมิปัญญา วิถีชีวิต ความคิดสร้างสรรค์ของชาวอีสาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2561) ที่จัดประเภทงานฝีมืออีสานไว้ ได้แก่ งานผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้าเป็นงานที่สร้างสรรค์ขึ้นจากเส้นใยด้วยกรรมวิธีการผลิต เช่น ทอ ถัก ปัก ตีเกลียว มัดหมี่ หรือกรรมวิธีอื่นที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า ประเภทเครื่องจักสานเป็นงานที่รังสรรค์จากวัตถุดิบ ด้วยกรรมวิธีในการผลิต เช่น จักตอก สาน ถัก ผูกมัด มัด ร้อย หรือกรรมวิธีอื่นที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเครื่องสาน และประเภทเครื่องปั้นดินเผาเป็นงานที่สร้างจากดินเป็นวัสดุหลัก ด้วยวิธีการปั้น ผึ่งแห้ง เผาเคลือบ หรือวิธีการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเครื่องปั้นดินเผา

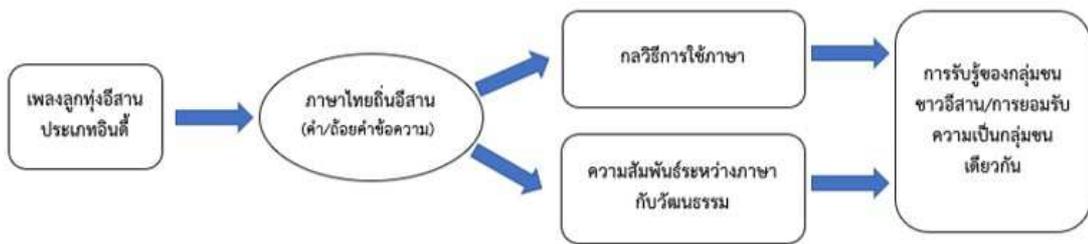
ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมสาขาศิลปะการหัตถกรรมศิลป์ พบด้านอาหารที่มักใช้ถ้อยคำเกี่ยวกับข้าว อาหารตามฤดูกาล อาหารตามธรรมชาติ และอาหารหมักดองอย่างปลาแดก (ปลาร้า) ซึ่งแสดงถึงภูมิปัญญาและอัตลักษณ์อีสาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเนมิ อุณากรสวัสดิ์ (2564) ที่ศึกษาเรื่องนามอาหารไทย 4 ภาค : วัฒนธรรมอันสะท้อนวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีข้อค้นพบด้านวัฒนธรรมการทำอาหารว่าการถนอมอาหารใช้วิธีการหมักดอง ส่วนด้านเครื่องนุ่งห่มปรากฏทั้งเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวัน เช่น ช่งยีน (กางเกงยีน) เสื้อยืด และเครื่องนุ่งห่มในเทศกาลและพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ชิ้น (ผ้าถุง) ที่สะท้อนการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมพื้นบ้านกับแฟชั่นสมัยนิยม ส่วนด้านอาชีพพบถ้อยคำเกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรม เช่น การเลี้ยงสัตว์ การทำนาทำไร่ ซึ่งเป็นอาชีพรากฐานของสังคมชนบท และอาชีพอุตสาหกรรมในสังคมเมือง เช่น การทำงานโรงงานและใช้แรงงานที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการดิ้นรนและการปรับตัวของชาวอีสาน

ยุคปัจจุบัน ดังนั้นความโดดเด่นของภาษาไทยถิ่นอีสานในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้คือการเป็นคลังภาษาทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ของชาวอีสานไว้ด้วยกันอย่างแนบแน่นทำหน้าที่เป็นตัวแทนทางวัฒนธรรม (Cultural Representation) ที่สะท้อนความเป็นอีสานได้อย่างชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ ผู้วิจัย พบว่า ภาษาไทยถิ่นอีสานในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือและสื่อกลางที่บูรณาการกลวิธีการใช้คำและภาษาวรรณศิลป์เพื่อเชื่อมโยงและถ่ายทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานได้ดีในยุคดิจิทัลผ่านรูปแบบคำสำคัญ (Keyword) ภายใต้ข้อจำกัดของการประพันธ์เพลงแม้ผู้ประพันธ์มิได้อธิบายรายละเอียดของวัฒนธรรมแต่สามารถสื่อสารแก่นสาระสำคัญผ่านถ้อยคำที่กระชับสอดคล้องกับท่วงทำนองดนตรี และยังทำหน้าที่ได้ดีในการสนับสนุน อนุรักษ์ และสืบต่ออัตลักษณ์ท้องถิ่นอีสานต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ วัฒนธรรมที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมสำคัญที่ยังคงดำรงอยู่ในสังคมอีสานภายใต้บริบทโลกยุคดิจิทัลในปัจจุบัน และสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างเด่นชัด แสดงได้ดังแผนภาพที่ 5

แผนภาพที่ 5 แสดงองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ 5 แสดงให้เห็นว่าเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ถูกกำหนดให้เป็นภาษาสมัยใหม่ด้วยกรอบของความทันสมัยในยุคดิจิทัล หากแต่เนื้อหาหรือแก่นสาระของบทเพลงกลับยังคงไว้ซึ่งความดั้งเดิม ความมั่นคงในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมภายใต้สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว หากแต่แสดงถึงความเป็นปีกแผ่นมั่นคงของสถาบันครอบครัวผ่านสัญลักษณ์ที่ส่งผ่านความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมทั้ง 4 สาขา ทำให้เกิดการต่อยอดจากอัตลักษณ์ดั้งเดิมผ่านการรวมหมู่เป็นกลุ่มก้อนเดียวกันคือความเป็นชาวอีสานที่ยึดมั่นในวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกโหยหาหรือคิดถึงอดีต (Nostalgia) เพื่อสร้างความมั่นคงในจิตใจภายใต้ความบันเทิงของบทเพลง

สรุป

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ นั้นปรากฏกลวิธีการใช้ภาษาระดับคำมี 5 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำภาษาไทยถิ่นอีสาน การใช้คำซ้ำ การใช้คำซ้อน การใช้คำที่มาจากภาษาอังกฤษ และการใช้คำภาษาปาก ส่วนกลวิธีการใช้ภาษาวรรณศิลป์ 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ฉันทลักษณ์หรือภาษาถิ่นอีสาน การใช้ภาพพจน์ และการพรรณนา โดยกลวิธีการใช้ภาษาเหล่านี้แสดงถ้อยคำซึ่งมีความสัมพันธ์กันระหว่างภาษากับวัฒนธรรม ทำให้ทราบความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม 4

สาขา ประกอบด้วย วัฒนธรรมสาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ ด้านประเพณี ด้านพระพุทธศาสนา และด้านความเชื่อ วัฒนธรรมสาขาศิลปะ ได้แก่ ด้านวรรณกรรม ด้านศิลปะการแสดง และด้านทัศนศิลป์ วัฒนธรรมสาขากาชาดช่างฝีมือ ได้แก่ ด้านการทอผ้า การจักสาน และด้านเครื่องปั้นดินเผา และวัฒนธรรมสาขาศิลปะ ได้แก่ ด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และด้านอาชีพ ซึ่งแสดงถึงบทบาทและหน้าที่ของภาษาไทยถิ่นอีสานผ่านแนวคิด ค่านิยม จารีตประเพณีอีสานที่ยังคงคุณค่าอย่างลึกซึ้งซึ่งปรากฏอยู่ในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ที่ราวกับจะมุ่งเน้นความอิสระผ่านความบันเทิงและความสนุกสนาน เพลิดเพลิน หากแต่นำไปสู่ความน่าสนใจในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งอินดี้ อย่างถ่องแท้ในแก่นสาระที่เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานได้อย่างครบถ้วนและเป็นระบบ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาภาษาในบริบทของสังคมยุคปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า เพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลคำศัพท์ การอธิบายคำศัพท์ และสำนวนในภาษาไทยถิ่นอีสานอย่างมีระบบ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน และสังคมต่อไป

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กลวิธีการใช้ภาษาเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอีสาน เพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้จึงเป็นสื่อสะท้อนในการบ่มเพาะความรักถิ่นฐาน สร้างความภาคภูมิใจ อันนำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมอีสาน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมอีสานให้คงอยู่

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ คือกลวิธีการใช้ภาษาและความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาวิจัยตัวบทจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทอื่น โดยการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บตัวอย่างจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทยูทูบ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ การศึกษากลุ่มตัวอย่างจากเครือข่ายสังคมออนไลน์อื่น ๆ เช่น เพลงฮิตติดชาร์ตรายการวิทยุลูกทุ่งมหานคร (FM 95) หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทจูกซ์ (Joox) อาจทำให้ได้ผลการศึกษาในประเด็นที่แตกต่างกัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุชนิพนธ์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมในเพลงลูกทุ่งอีสานประเภทอินดี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2561). *มรดกภูมิปัญญาอีสาน*. กระทรวงวัฒนธรรม.

- คณะกรรมการการศึกษานุกรมไทยภาคอีสาน. (2542). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 8*. มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). *วัฒนธรรมไทย*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. (2549). *ของดีอีสาน*. พิมพ์ลักษณะ.
- จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ. (2555). *ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย*. โอเดียนสโตร์.
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และบาทยัน อิมสำราญ. (2556). *ภาษากับการสื่อสาร*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดวงใจ ไทยอุบุญ. (2549). *ทักษะการเขียนภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดียู ศรีนราวัฒน์. (2558). *ภาษาและภาษาศาสตร์*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิตานาจ โสภภาพ และไวคุณธุ์ ครอบยุทธ์. (2566). เพลงลูกทุ่งอีสาน: ภาพตัวแทนสังคมวัฒนธรรมและกลวิธีการใช้ภาษา. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3). 31-43. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jmb/article/view/268669/181115>
- เนมิ อุณากรสวัสดิ์. (2564). นามอาหารไทย 4 ภาค: วัฒนธรรมอันสะท้อนวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 7(3), 1-14. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Palissueksabuddhaghosa/article/view/250950>
- บรรจบ พันธเมธา. (2555). *ลักษณะภาษาไทย*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2551). *ชีวิตไทย ชุตตบุชาวุฒาเถน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- ประชิด สกณะพัฒน์ และอุดม เขยกิจวงศ์. (2548). *ของดี 4 ภาค ชุตภาคอีสาน (ตะวันออกเฉียงเหนือ)*. ภูมิปัญญา.
- ประกาศรี สีอำไพ. (2550). *วัฒนธรรมทางภาษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย. (2562, 23 พฤศจิกายน). *อีสานฟีเวอร์ จากวิถีมันขึ้นสู่อุตสาหกรรมระดับชาติ*. Creative Economy Agency. <https://www.cea.or.th/en/single-statistic/ISAN-FEVER>
- รัฐวรรณ จุฑาพานิช. (2547). เพลงลูกทุ่งที่ได้รับความนิยมระหว่างปี พ.ศ. 2544-2545 : การศึกษาเนื้อหา ภาษา และภาพสะท้อนสังคม. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14458/UTCC.the.2004.15
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์. (2554). *ภาษาศาสตร์ภาษาไทย*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. (2560). *ภาษาไทยถิ่น*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วีรวงศ์, สมเด็จพระมหา. (2515). *พจนานุกรมภาคอีสาน ภาคกลาง*. ไทยวัฒนาพานิช.
- ศิริพร กรอบทอง. (2547). *วิวัฒนาการเพลงลูกทุ่งในสังคมไทย*. พันธกิจ.
- สมเกียรติ รัชชมนณี. (2551). *ภาษาวรรณศิลป์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สายน้ำใจ.
- สรวง บุญเจิม. (2536). *ตำรามรดกอีสาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). อีสานออฟเซตการพิมพ์.

- สิริชญา คอนกรีต. (2560). กลวิธีทางภาษาในเพลงลูกทุ่งเพื่อสื่อสารอัตลักษณ์และการเมืองเชิงวัฒนธรรมของคนอีสานพลัดถิ่น. *วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 10(2), 1577-1588. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/99601>
- สุจิต เพียรชอบ. (2540). *ศิลปะการใช้ภาษา*. สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุทิน วรรณบวร. (2560). *ศิลปะการใช้ภาษา*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุวรรณา ตั้งทีฆะรักษ์. (2552). *ภาษาและวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 8). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อุดมธีรคุณ, พระ. (2563). ภาษาและวัฒนธรรม: ความหมาย ความสำคัญ และความสัมพันธ์ ระหว่างกัน. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*, 7(2), 60-61. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JMA/article/download/241724/166461>
- Kramersch, C. (1998). *Language and culture*. Oxford University Press.